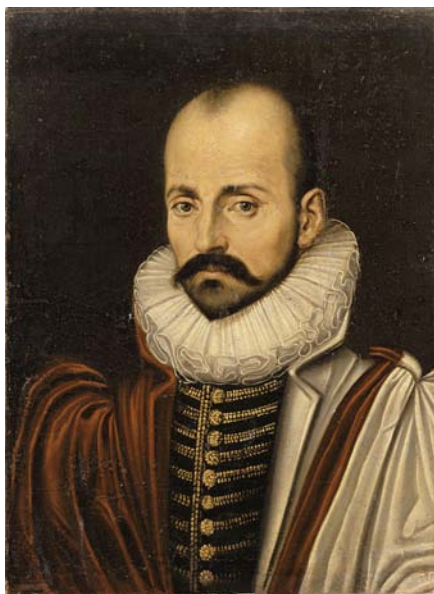
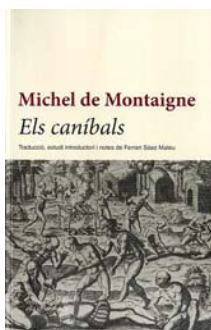

Bàrbars i civilitzats

Michel de Montaigne

Els caníbals

MICHEL DE MONTAIGNE

Traducció i estudi de
Ferran Sáez Mateu
Edicions de la ela geminada, 2015.

Els *Assaigs* de Montaigne (1533-1592) constitueixen una obra prodigiosa.

Josep Pla, al *Quadern gris*, escrivia: “No em canso de llegir els *Assaigs* de Montaigne. Hi passo hores i hores. [...] perquè són plens] de continuades, inesgotables sorpreses”. Una d’aquestes sorpreses és, justament, *Els caníbals*.

Aquests “caníbals” són els habitants –els indígenes– d’un territori de la recentment descoberta Amèrica. Montaigne en té notícies a través “d’un home que havia romàs deu o dotze anys en aquell altre món” i a través d’uns indígenes que “van arribar a Rouen en temps de Carles IX”. A partir d’aquestes informacions –directes i fiables– Montaigne escriu el seu assaig. “*Essayer*”, diu Sáez, és, justament, “aproximar-se a un coneixement per mitjà de l’experiència”.

La seva actitud –reflexionar sobre el Nou Món– no era l’habitual. Al contrari, el que és produït va ser “una profunda indiferència dels europeus del segle XVI envers els nous descobriments”. Però Montaigne s’hi interessa. Per què? Doncs perquè vol saber com són realment aquelles persones –els seus contemporanis o els ignoraven o els jutjaven però no els miraven– i per això el que vol conèixer són els seus costums i el seu benestar. La seva conclusió és clara: els costums són molt diferents dels seus però, i això és l’essencial, són molt feliços. Aquesta és la qüestió.

Després de desacreditar –clàssics inclosos– els que condemnen els bàrbars, conclou que “cadascú anomena barbàrie a tot allò que no quadra amb els seus propis costums” i ho remata així: “aquí sempre tenim la religió perfecta, la forma de govern perfecta, com també el perfecte i profitós ús de totes les coses”. I és contra aquesta suficiència dels civilitzats que Montaigne sembla orientar el seu discurs. Això pot explicar

que ens sembli que Montaigne troba als indígenes totes les gràcies i que descriu el seu territori com una Arcàdia feliç. Però no és exactament així. Montaigne descriu els fets sense maquillar-los però n’argumenta la raó, els contextualitza. Començant per l’antropofàgia, perquè per a ells menjar el cos dels enemics era una cerimònia de venjança pòstuma que fan en comunitat, ritualment. No se’ls mengen per alimentar-se, doncs, ni per torturar el vençut. Però, immediatament, a més, Montaigne mostra com en el món civilitzat es fa el mateix o pitjor, com s’ha fet en les guerres de religió franceses. Aquest és el raonament.

Dos exemples antològics mostren la censura de Montaigne als costums francesos contemporanis: primer, la manera com els dos indígenes que havien anat a Rouen jutjaven la monarquia: “trobaven ben estrany”, escriu, “que aquells homenots barbuts [...] que envoltaven el rei accedissin a obeir un nen”. Carles IX tenia, aleshores, 12 anys. Però encara és més sorprenent la manera com valoraven la mansuetud dels súbdits més pobres: “els resultava estrany que [...] patissin una injustícia com aquella i que no agafessin els rics pel coll o calessin foc a les seves cases”. És realment sorprenent, com deia en Josep Pla.

En el text de Montaigne s’hi impliquen moltes més qüestions –socials, teològiques, sobre la llei natural– i suscita valuoses qüestions erudites sobre les edicions del text, sobre les condemnes religioses, sobre la influència del pensament social de Montaigne i sobre les anàlisis cultes posteriors fins a Levi-Strauss o Todorov. En l’excel·lent pròleg i en les notes de Ferran Sáez, el lector ho trobarà tot. Fins i tot, possiblement, més del que necessita però son informacions clares, intel·ligents i fiables. I s’agraeixen.